

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและเรียบเรียงสาระสำคัญตามลำดับดังนี้

1. หลักสูตรวิชาอาชีวระดับมัธยมศึกษา
 - 1.1 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)
 - 1.2 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)
2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร
3. แหล่งวิทยาการ

หลักสูตรวิชาอาชีวระดับมัธยมศึกษา

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและชุมชน ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีต่อสัมมาชีพทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของตนเอง มีทักษะพื้นฐานในการประกอบสัมมาชีพ มีความสามารถในการจัดการ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างหลากหลาย เพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจ ให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง สามารถแสวงหาแนวทางในการพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้มีโอกาสหาความรู้ และทักษะจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ ในการจัดการเรียนการสอนใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้ กับการปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุมีผล และกระบวนการกลุ่มส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดในการสร้างสรรค์งาน

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มีหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
2. เป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะด้านวิชาอาชีพดังนี้

1. สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และเลือกแนวทางแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับข้อจำกัดต่าง ๆ
2. มีความภูมิใจในความเป็นไทย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถของตน
3. มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและชุมชน
4. มีทัศนคติที่ดีต่อสัมมาชีพทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของตนเอง
5. มีทักษะพื้นฐานในการประกอบสัมมาชีพ มีความสามารถในการจัดการ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
6. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

โครงสร้างหลักสูตร

1. วิชาบังคับ จำนวน 57 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่รายวิชาดังต่อไปนี้
 - 1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 39 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ วิชาภาษาไทย วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา วิชาพลานามัย วิชาศิลปศึกษา
 - 1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 18 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ วิชาสังคมศึกษา วิชาพลานามัย วิชาการงาน

2. วิชาเลือกเสรี จำนวน 33 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชาต่างๆ ดังนี้

- 2.1 กลุ่มวิชาภาษา ได้แก่ วิชาภาษาไทย วิชาภาษาต่างประเทศ
- 2.2 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาคณิตศาสตร์
- 2.3 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา
- 2.4 กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ได้แก่ วิชาพลานามัย วิชาศิลปศึกษา
- 2.5 กลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพ

แนวดำเนินการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย จึงกำหนดแนวดำเนินการไว้ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างหลากหลาย เพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจ
2. จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง และสามารถแสวงหาแนวทางในการพัฒนาตนเอง
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางด้านวิชาการอย่างเต็มความสามารถ และได้มีโอกาสหาความรู้และทักษะจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ
4. จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
5. ในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุมีผล และกระบวนการกลุ่ม
6. ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดในการสร้างสรรค์งาน
7. ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการเสริมสร้างค่านิยมและการพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ
8. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย
9. ในการจัดการเรียนการสอน ให้คำนึงถึงความต่อเนื่องกับหลักสูตรประถมศึกษาด้วย

โครงสร้างกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ดังนี้

1. วิชาบังคับเลือก ให้เลือกเรียน 6 หน่วยการเรียนรู้ตลอดหลักสูตร ได้แก่ วิชางานบ้าน วิชาการจัดการในบ้าน วิชางานช่างพื้นฐาน วิชาการเกษตรพื้นฐาน วิชางานผลิตภัณฑ์จากวัสดุท้องถิ่น วิชาโครงการ

2. วิชาเลือกเสรี

2.1 กลุ่มงานผลิต จัดอยู่ในวิชาเกษตรกรรม 52 รายวิชา วิชาคหกรรม 18 รายวิชา วิชาช่างอุตสาหกรรม 58 รายวิชา

2.2 กลุ่มงานบริการ มีให้เลือกทั้งหมด รวม 133 รายวิชา

2.3 กลุ่มงานเสริมงานผลิตและงานบริการ มีให้เลือกทั้งหมด 27 รายวิชา

2.4 กลุ่มงานอาชีพอิสระระหว่างเรียน ได้แก่ การปฏิบัติงานอาชีพ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะเฉพาะด้านที่สามารถนำไปประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่สนองต่อการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น หรือการศึกษาต่อ มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ ตลอดจนทำให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดในการสร้างสรรค์งาน และสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย มีหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะเฉพาะด้านที่สามารถนำไปประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม

2. เป็นการศึกษาที่สนองต่อการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น หรือการศึกษาต่อ

3. เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ท้องถิ่น และประเทศชาติ

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญเฉพาะด้าน
2. มีความรู้เกี่ยวกับวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ
3. สามารถเป็นผู้นำ และเป็นผู้ให้บริการชุมชนเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั้งส่วนบุคคลและ

ส่วนรวม

4. สามารถวางแผนแก้ปัญหาในชุมชนของตน
5. มีความภูมิใจในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกัน
6. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถนำแนวทางหรือวิธีการใหม่ ๆ ไปใช้ในการพัฒนา

ชุมชนของตน

7. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ และเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ
8. มีนิสัยรักการทำงาน เต็มใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีทักษะในการจัดการ
9. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในประเทศและในโลก มุ่งมั่นในการพัฒนา

ประเทศตามบทบาทและหน้าที่ของตน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากร ศาสนา ศิลป วัฒนธรรม
ของประเทศ

โครงสร้างหลักสูตร

1. วิชาบังคับ จำนวน 80 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ รายวิชาต่อไปนี้

1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 15 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ วิชาภาษาไทย วิชาสังคมศึกษา

วิชาพลานามัย

1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 15 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ วิชาพลานามัย วิชาวิทยาศาสตร์

วิชาพื้นฐานอาชีพ

2. วิชาเลือกเสรี เลือกเรียนอย่างน้อยจำนวน 45 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาใน

กลุ่มวิชาต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.1 กลุ่มวิชาภาษา ได้แก่ วิชาภาษาไทย วิชาภาษาต่างประเทศ

2.2 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

2.3 กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ได้แก่ วิชาพลานามัย วิชาศิลปศึกษา

2.4 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาคณิตศาสตร์

2.5 กลุ่มวิชาอาชีพ

แนวดำเนินการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ได้กำหนดแนวดำเนินการไว้ ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างกว้างขวางตามความถนัดและความสนใจ
2. จัดให้ผู้เรียนได้ศึกษาสภาพแวดล้อม และความต้องการของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ
3. จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ทดลองใช้วิธีการใหม่ ๆ อยู่เสมอ
4. จัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ผู้เรียนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มความสามารถ ได้มีโอกาสหาความรู้และทักษะจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ
6. จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
7. ในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และกระบวนการกลุ่ม
8. ให้ท้องถิ่นบรรยายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดในการสร้างสรรค์งาน
9. ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดแทรกการเสริมสร้างค่านิยมและการพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ
10. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย

โครงสร้างกลุ่มวิชาพื้นฐานอาชีพ ดังนี้

1. วิชาบังคับเลือก ให้เลือกเรียน 6 หน่วยการเรียนรู้ตลอดหลักสูตร ได้แก่ วิชากระบวนการทำงาน วิชาทักษะและความปลอดภัยในงานฝีมือ วิชาพื้นฐานการประกอบธุรกิจขนาดเล็ก วิชาการขายสินค้าและบริการ วิชางานพิมพ์ดีดภาษาไทย วิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ วิชาการดูแลสุขภาพของเด็กวัยทารก วิชาการดูแลสุขภาพของเด็กวัยก่อนเรียน วิชาการดูแลสุขภาพของเด็กวัยเรียน

วิชาการดูแลสุขภาพของบุคคลวัยรุ่น วิชาการดูแลสุขภาพของบุคคลวัยผู้ใหญ่และวัยกลางคน วิชาการดูแลสุขภาพของบุคคลวัยสูงอายุ

2. วิชาเลือกเสรี

2.1 กลุ่มงานผลิต จัดอยู่ในวิชาเกษตรกรรม 57 รายวิชา วิชาคหกรรม 18 รายวิชา วิชาช่างอุตสาหกรรม 59 รายวิชา

2.2 กลุ่มงานบริการ มีให้เลือกทั้งหมด 169 รายวิชา

2.3 กลุ่มงานเสริมงานผลิตและงานบริการ มีให้เลือกทั้งหมด 28 รายวิชา

2.4 กลุ่มงานอาชีพอิสระระหว่างเรียน ได้แก่ วิชาปฏิบัติงานอาชีพ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนไปสู่จุดหมายของการเรียนที่กำหนดให้ ที่เน้นทักษะกระบวนการวิชาการ (2540 หน้า 71) กล่าวว่า เป็นกระบวนการปฏิบัติหรือกระบวนการทำงานที่ครบขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มแรกจนงานแล้วเสร็จอย่างมีคุณภาพน่าพอใจ ทักษะกระบวนการนี้นับว่าเป็นกระบวนการแม่บทของกระบวนการอื่น ๆ กระบวนการเป็นแนวทางดำเนินการที่มีขั้นตอนซึ่งวางไว้อย่างเป็นลำดับตั้งแต่ต้นจนสำเร็จตามจุดประสงค์ มีหลายกระบวนการ เช่น

1. กระบวนการทักษะ 9 ชั้น
2. กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด
3. กระบวนการคิดวิจารณ์ญาณ
4. กระบวนการแก้ปัญหา
5. กระบวนการสร้างความตระหนัก
6. กระบวนการปฏิบัติ
7. กระบวนการคณิตศาสตร์
8. กระบวนการเรียนภาษา
9. กระบวนการกลุ่ม
10. กระบวนการสร้างเจตคติ

11. กระบวนการสร้างค่านิยม

12. กระบวนการเรียนความรู้ความเข้าใจ

อย่างไรก็ตามการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ ครูผู้สอนควรพิจารณาและศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกระบวนการที่จะนำไปใช้ต่อไป

ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องใช้วิธีสอนหลากหลาย เพื่อให้เกิดการเรียนการสอนที่สมบูรณ์ โดยครูจะต้องเน้นกิจกรรมเชิงกระบวนการจัดการกระบวนการที่เหมาะสมรวมทั้งเนื้อหาวัตถุประสงค์ วิธีสอน ระยะเวลาที่เรียนโดยให้สอดคล้องกับหลักสูตร

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง เป็นการศึกษาทั่วไปเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และประเทศชาติ

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ปรับปรุง พ.ศ.2533) เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนเพิ่มความรู้และทักษะเฉพาะด้านที่สามารถนำไปประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมสนองต่อการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่นหรือการศึกษาต่อ ส่งเสริมการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตท้องถิ่น และประเทศชาติ

กรมวิชาการ (2540, หน้า 71) กล่าวว่ากระบวนการปฏิบัติหรือกระบวนการทำงานที่ครบขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มแรกจนงานแล้วเสร็จอย่างมีคุณภาพน่าพอใจ ทักษะกระบวนการนี้นับว่าเป็นกระบวนการแม่บทของกระบวนการอื่น ๆ กระบวนการเป็นแนวทางดำเนินการที่มีขั้นตอนซึ่งวางไว้อย่างเป็นลำดับตั้งแต่ต้นจนสำเร็จตามจุดประสงค์

ดังนั้น ครูผู้สอนควรพิจารณาและศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกระบวนการที่จะนำไปใช้ จะต้องเน้นกิจกรรมเชิงกระบวนการจัดการกระบวนการที่เหมาะสมรวมทั้งเนื้อหาวัตถุประสงค์ วิธีสอน ระยะเวลาที่เรียนโดยให้สอดคล้องกับหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) กล่าวถึงสิ่งกำหนดที่สำคัญซึ่งเป็นทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรไทยในระดับมัธยมศึกษาอันประกอบไปด้วย เป้าหมายและอุดมการณ์ของชาติ การเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ในการที่จะกำหนดลักษณะของผู้เรียนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาให้มีทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตปรับตัวอยู่ร่วมกับคนอื่นได้ สามารถพึ่งพาตนเองและควบคุมตนเองสิ่งเหล่านี้คือจุดประสงค์ของการจัดการมัธยมศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนว่าต้องสอดคล้องกับ จุดประสงค์การเรียนการสอน พิจารณาเนื้อหาวิชาให้ครอบคลุมตามปรัชญา จุดประสงค์ของหลักสูตร มีความเหมาะสมกับนักเรียน คือ ตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจของนักเรียน รวมทั้งตอบสนอง ต่อความต้องการของสังคม

กิตติมา ปรีดีติลก (2532) กล่าวต่อไปว่าครูต้องวางแผนการสอนให้มีความชัดเจน จัดกิจกรรม การเรียน เลือกวัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียน รวมทั้งประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน สมสุดา ผู้พัตร และโสภณ ณะมัย (2534) มีความเห็นเพิ่มเติมว่าในการเรียนวิชาชีพนั้น จะต้องจัดกระบวนการเรียน การสอนให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของทักษะพิสัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้ความชำนาญ โรงเรียนจะต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน สมสุดา ผู้พัตร และโสภณ ณะมัย (2534) กล่าวว่า การเรียนการสอนเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ นักเรียน ได้ฝึกปฏิบัติจนเกิดพฤติกรรมใหม่ที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์

สภาพการจัดการเรียนการสอนโดยทั่ว ๆ ไป ทางโรงเรียนกรมสามัญศึกษาในอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา จากแบบรายงานการศึกษาส่วนภูมิภาค ภาคสถิติ (รศก.) ลงวันที่ 11 ก.ค. ปีการศึกษา 2542 กล่าวไว้ว่า โรงเรียนกรมสามัญศึกษาในอำเภอดอกคำใต้มีทั้งหมด 3 โรงเรียน ประกอบไปด้วย โรงเรียนดอกคำใต้วิทยาคม โรงเรียนถ้ำป็นวิทยาคม โรงเรียนจำเมืองวิทยาคม จัดเป็นโรงเรียนสหวิทยเขต มีโรงเรียนดอกคำใต้วิทยาคมเป็นศูนย์กลาง โรงเรียนถ้ำป็นวิทยาคม อยู่ห่างจากโรงเรียนดอกคำใต้ วิทยาคมประมาณ 18 กม. โรงเรียนจำเมืองวิทยาคม อยู่ห่างจากโรงเรียนดอกคำใต้วิทยาคมประมาณ 22 กม.

เปิดทำการสอนทั้งระดับมัธยมต้นและมัธยมปลาย (แยกทำการสอนเป็นแผนวิทย์-คณิต, ศิลป-คณิต, ศิลปภาษา และศิลปสังคม) มีครูอาจารย์รวมทั้งหมด 128 คน เป็นครูชาย 70 คน ครูหญิง 58 คน วุฒิปริญญาโท 3 คน ปริญญาตรี 117 คน ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี 8 คน

เปิดทำการเรียนการสอนทั้งวิชาสามัญและวิชาการงานพื้นฐานอาชีพทางด้านวิชาการงานพื้นฐาน อาชีพเป็นวิชาเลือกในสาขาวิชา เกษตรกรรม อุตสาหกรรม ศิลปกรรม และคหกรรม

แหล่งวิทยาการ

งานวิจัยของ พรพจน์ ประเสริฐธิดิพงษ์ (2533) ได้กล่าวไว้ว่า แหล่งวิทยาการชุมชน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตในชุมชนที่อยู่นอกโรงเรียน ซึ่งอาจแยกออกเป็น 3 ประเภท คือ หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน สภาพธรรมชาติและแหล่งวิทยาการที่เป็นตัวบุคคลที่สามารถให้คุณค่าต่อการศึกษา และไม่เกินความสามารถที่ทางโรงเรียนจะนำมาใช้ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษา

จากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2538) ได้ให้ความหมายแหล่งวิทยาการประเภทสถานประกอบการอุตสาหกรรมไว้ว่าหมายถึง โรงงานหรือสถานที่ผลิตโภคภัณฑ์ กลุ่มประกอบหรือซ่อม โดยบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลรวมกันเป็นผู้ประกอบการ ณ สถานที่ที่ตั้งแห่งเดียว สำหรับการดำเนินกิจการ ตั้งแต่สองชนิดหรือมากกว่าขึ้นไป โดยผู้ประกอบการคนเดียวเป็นผู้ควบคุม ณ สถานที่แห่งเดียวกัน เช่น การขุดหินปูนและทำปูนซีเมนต์ โรงงานทำแป้งและทำก๋วยเตี๋ยว การสาวไหม และการทอผ้าไหม ฯลฯ

จากการสัมภาษณ์ประธานองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2542 จำนวน 3 หมู่บ้านและเกษตรอำเภอดอกคำใต้ (การสื่อสารส่วนบุคคล) กล่าวในทำนองเดียวกันพบว่า อาชีพของชุมชนและท้องถิ่น อำเภอดอกคำใต้ ส่วนมากประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวน รับจ้าง เครื่องปั้นดินเผา เลี้ยงสัตว์ จักสาน ตัดเย็บเสื้อผ้า ขายขนมปัง พวงหรีด ทำขนมจีน ขายข้าวแกง ทำลูกชิ้น หมูยอ ซ่อมจักรยานยนต์ ช่างตัดผมชาย-หญิง การแปรรูปจากผลิตผลทางการเกษตร เป็นหลักที่ใช้การดำรงชีพ

จากรายงานข้อมูลทางสถิติและสังคมศาสตร์อำเภอดอกคำใต้ (2541) กล่าวไว้ว่า อำเภอดอกคำใต้ ตั้งอยู่ที่สدةวันออกของจังหวัดพะเยา ห่างจากจังหวัด 14 กิโลเมตร อาณา-เขตทิศเหนือจรดอำเภอเมืองพะเยา กิ่งอำเภอภูพานยาว จังหวัดพะเยา อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย ทิศใต้ จรดอำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา มีพื้นที่ทั้งหมด 514,375 ไร่ เป็นพื้นที่ราบ 186,379 ไร่ พื้นที่เป็นภูเขา 188,937 ไร่ พื้นที่เป็นพื้นน้ำ 139,059 ไร่ มีประชากรทั้งหมด 77,717 คน เป็นชาย 38,639 คน เป็นหญิง 39,098 คน จำนวน 21,856 ครอบครัว จำนวน 21,856 หลังคาครัวเรือน ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ 94 คน/ตารางกิโลเมตร พื้นที่ที่ใช้ทำการเกษตรกรรม รวม 196,997 ไร่ จำนวน 22,745 ครอบครัว ทำนา 107,467 ไร่ จำนวน 14,419 ครอบครัว ทำสวน 5,631 ไร่ จำนวน 1,817 ครอบครัว ทำไร่ 71,899 ไร่ จำนวน 6,509 ครอบครัว เลี้ยงสัตว์ 12,000 ไร่ จำนวน 17,174 ครอบครัว ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมและพาณิชย์ (ขนาดเล็ก) 99 แห่ง บริษัทห้างหุ้นส่วนจำกัด 58 แห่ง ร้านค้าทั่วไป 234 แห่ง

ผลผลิตที่สำคัญและสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน ได้แก่

1. ผลผลิตจากหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น เครื่องจักรสาน เครื่องปั้นดินเผา
2. ผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าว ข้าวโพด การเลี้ยงสัตว์
3. ผลิตภัณฑ์จากอุตสาหกรรมในครัวเรือนประเภทอาหาร เช่น แคมหมูไร้มัน แหนม

ปัจจัยสำคัญที่ค้นพบได้แก่ การจ้างแรงงานในพื้นที่มีน้อยและรายได้ต่ำ ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ นโยบายของอำเภอดอกคำใต้ ต้องสนับสนุนให้ ประชากรมีงานทำในชุมชนท้องถิ่น สามารถสร้างรายได้อย่างมั่นคงให้กับครอบครัว ส่งเสริมให้ได้รับความรู้ความเข้าใจในการประกอบอาชีพในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอาชีพทางการเกษตร ที่เป็นอาชีพหลักของชุมชนและท้องถิ่น ต้องให้ความรู้ในเรื่องการเพาะปลูก ที่ถูกวิธีแก่เกษตรกรในชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถทำการเกษตรแบบพึ่งตนเองได้

ตัวอย่างของแหล่งวิชาการในชุมชน เช่น

แหล่งวิชาการสถานประกอบการประเภทเครื่องปั้นดินเผา ชื่อเจ้าของกิจการ นางสมพร ทองประชาญ ตั้งอยู่เลขที่ 178 หมู่ 9 ตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา มีเนื้อที่ประมาณ 3 ไร่

แหล่งวิชาการสถานประกอบการประเภทสัตว์น้ำ ได้แก่ การเลี้ยงปลา การเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืด ชื่อเจ้าของกิจการ นายสุรียา สุภากร ตั้งอยู่เลขที่ 109 หมู่ 9 บ้านสันจกปก ตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา มีเนื้อที่ประมาณ 50 ไร่

แหล่งวิชาการสถานประกอบการประเภทไร่นาสวนผสม ได้แก่ การปลูกไม้ผล การเลี้ยงปลา เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่บนบ่อปลา การทำนา ชื่อเจ้าของกิจการ นายอุทัย มั่นคง ตั้งอยู่เลขที่ 29 หมู่ 8 ตำบลบุญเกิด อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 10 ไร่

แหล่งวิชาการสถานประกอบการประเภทอุตสาหกรรมช่างซ่อมมอเตอร์ไซค์ ชื่อเจ้าของกิจการ นายสมบุรณ์ เมียงหอม ตั้งอยู่เลขที่ 9 หมู่ 3 ตำบลอนศรีชุม อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

แหล่งวิชาการสถานประกอบการประเภทอุตสาหกรรมอาหาร ได้แก่ การทำแคมหมูไร้มัน ชื่อเจ้าของกิจการ นายสวัสดิ์ พรหมเสน ตั้งอยู่เลขที่ 32 หมู่ 1 ตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

กิจการทั้ง 5 ประเภทดังกล่าวแล้ว สามารถนำผลผลิตออกจำหน่ายได้ ทั้งในพื้นที่อำเภอ ดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา และนอกพื้นที่ส่งไปจำหน่ายในจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดเชียงราย ลำพูน เชียงใหม่ แพร่ และน่าน เป็นต้น